

LIETUVOS VYRIAUSIASIS ADMINISTRACINIS TEISMAS

NUTARTIS

2022 m. vasario 23 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Arūno Dirvono, Ramūno Gadliausko, Veslavos Ruskan (pranešėja), Vaidos Urmonaitės-Maculevičienės (kolegijos pirmininkė) ir Mildos Vainienės, sekretoriaujant teismo posėdžių sekretorei Nijolei Pašvenskienei, dalyvaujant pareiškėjams Aidui Gedvilui, Beatai Petkevič, Ligitai Girskienei, Mindaugui Puidokui, pareiškėjų atstovams advokatui Justui Sakavičiui, advokatei Sandrai Pilkauskaitei, atsakovų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos ir Valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo atstovėms G. Z., I. S., J. P.,

viešame teismo posėdyje žodinio proceso tvarka nagrinėdama norminę administracinę bylą pagal pareiškėjų Lietuvos Respublikos Seimo narių Aido Gedvilo, Ligitos Girskienės, Valiaus Ažuolo, Dainiaus Kepenio, Beatos Petkevič, Mindaugo Puidoko, Juozo Varžgalio, Vigilijaus Juknos, Kęstučio Mažeikos, Laimos Nagienės, Lino Kukuraičio ir Zenono Streikaus pareiškimą dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo 2021 m. lapkričio 18 d. sprendimo Nr. V-2621 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo 2021 m. birželio 30 d. sprendimo Nr. V-1552 „Dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo organizavimo būtinų sąlygų pakeitimo“ 1.1 ir 1.2 punktų dalies teisėtumo,

n u s t a t ė:

I.

1. Pareiškėjai Lietuvos Respublikos Seimo nariai Aidas Gedvilas, Ligita Girskienė, Valius Ažuolas, Dainius Kepenis, Beata Petkevič, Mindaugas Puidokas, Juozas Varžgalys, Vigilijus Jukna, Kęstutis Mažeika, Laima Nagienė, Linas Kukuraitis ir Zenonas Streikus kreipėsi į Lietuvos vyriausiąją administracinę teisimą su pareiškimu, kuriame prašoma ištirti, ar Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo 2021 m. lapkričio 18 d. sprendimo Nr. V-2621 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo 2021 m. birželio 30 d. sprendimo Nr. V-1552 „Dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo organizavimo būtinų sąlygų pakeitimo“ (toliau – ir Sprendimas V-2621) 1.1 ir 1.2 punktų nuostatos ta apimtimi, kuria nebenumatoma, jog kaukių leidžiama nedėvėti vaikams, ugdomiems pagal pradinio ugdymo programą, jiems esant ugdymo įstaigoje, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos

21 straipsnio 1 daliai, 22 straipsnio 1 daliai bei konstituciniam teisinės valstybės principui, suponuojančiam teisės aktų hierarchiją, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 4 punkte įtvirtintam įstatymo viršenybės bei 3 straipsnio 8 punkte įtvirtintam nepiktnaudžiavimo valdžia principams, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punkte įtvirtintam geriausių vaiko interesų prioriteto ir 4 straipsnio 7 punkte įtvirtintam vaiko sveiko vystymosi užtikrinimo principams.

2. Pareiškėjai savo abejones grindžia šiais argumentais:

2.1. Sprendimas Nr. V-2621 priimtas be jokios esamos situacijos analizės ir mokslinio pagrindimo, neturint įstatyminių įgaliojimų. Privalomas kaukių dėvėjimas kelia grėsmę vaikų psichiniam ir emociniam vystymuisi. Nėra absoliučių įrodymų, jog veido kaukių dėvėjimas ne ligoninėse ar tyrimų įstaigose, turi kokį pozityvų poveikį stabdant viruso plitimą. Dėvint kaukes vaikai nuolat liečia veidą rankomis, tokiu būdu platindami kitus patogeninius virusus ir bakterijas. Saugus kaukių nešiojimo laikas yra ribojamas maksimaliai 2-4 val., o ilgalaikis kaukės dėvėjimas vaikams netirtas ir gali sukelti nepageidaujamus poveikius vaikų sveikatai. Sveiki vaikai perserga COVID-19 be komplikacijų ir taip prisideda prie visų imuniteto stiprinimo.

2.2. Kol neužtikrinamas nemokamo kaukių tiekimas ugdymo įstaigose, tinkamas jų dėvėjimo užtikrinimas ir kontrolė, bei savalaikis jų, kaip pavojingų atliekų, surinkimas, neįvertintas galimas kaukės dėvėjimo poveikis mokymuisi ir psichosocialinei raidai, konsultuojantis su mokytojais, tėvais ir (arba) globėjais ir (arba) medicinos paslaugų teikėjais, bei galima žala vaikams, kurią gali sukelti ilgalaikis jos dėvėjimas, Sprendime Nr. V-2621 nustatytas reikalavimas yra niekinis tiek sveikatos apsaugos, tiek ir teisine prasme.

2.3. Pagal Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymą (toliau – ir CSĮ, Civilinės saugos įstatymas) gyventojams ir kitiems subjektams, ūkinės laisvės, viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimus gali nustatyti tik Vyriausybė ir tik tiek, kiek tai būtina ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jos padariniams šalinti. CSĮ valstybės lygmens ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovui (toliau – ir operacijų vadovas) nesuteikia jokių įgaliojimų savo nuožiūra priimti sprendimus, nenumatytus CSĮ. Iš to galima daryti išvadą, kad bet kokie veiklos apribojimai gyventojams, įstaigoms, ūkio subjektams net ir paskelbus ekstremalią situaciją yra teisėti tiek, kiek jie tiesiogiai išplaukia iš CSĮ.

2.4. CSĮ nustatyti valstybės lygmens ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo įgaliojimai priimti ne bet kokius, o įstatyme numatytus sprendimus (Įstatymo 28 straipsnio 4 dalis). Jie neapima sprendimų įpareigojančių vaikus (mokinius) dėvėti konkrečius veido uždangalus. Nei CSĮ, nei Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatyme nėra nuostatų, numatančių fiziniams asmenims privalomus asmeninės apsaugos priemonių naudojimo reikalavimus, o tuo labiau – jų parinkimo operacijų vadovo nuožiūra. Kad ginčijamas sprendimas nėra teisėtas patvirtina ir Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 2 straipsnio pakeitimo ir Įstatymo papildymo 18(1) straipsniu įstatymo projektas, iš kurio aiškinamojo rašto turinio matyti, jog kai tokius privalomus reikalavimus (pvz., viešosiose vietose dėvėti nosį ir burną dengiančias apsaugos priemones, kt.) nustato arba Vyriausybė, arba jos pavedimu valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovas savo sprendimais, tai nesuteikia teisinio aiškumo ir dažnai kelia abejonių dėl legitimumo. Bendro pobūdžio įstatymo nuostatos negali būti teisėtas pakankamas pagrindas, kuriuo remiantis galima būtų legitimuoti bet kokius Vyriausybės ar valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo veiksmus. Įstatyme turėtų būti įtvirtinta tokių ribojimų apimtis, rūšys ir kriterijai, kai galima taikyti nustatytus žmogaus teisių ir laisvių apribojimus. Ir tik vadovaudamasis įstatymu operacijų vadovas būtų kompetentingas priimti jam priskirtus sprendimus žmogaus teisių ir laisvių ribojimo srityje. Šiuo atveju valstybėje nėra net paskelbto karantino ir valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovas neturi jokių įgaliojimų priimti ginčijamą sprendimą.

2.5. Iš konstitucinio teisinės valstybės principo, kitų konstitucinių imperatyvų kyla reikalavimas įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams paisyti iš Konstitucijos kylančios teisės aktų hierarchijos. Šis reikalavimas, be kita ko, reiškia, kad draudžiama žemesnės galios teisės

aktais reguliuoti tuos visuomeninius santykius, kurie gali būti reguliuojami tik aukštesnės galios teisės aktais (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d., 2005 m. rugsėjo 20 d. nutarimai ir kt.). Vadovaujantis Konstitucija ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija net menkiausias kišimasis į asmens fizinę neliečiamybę prieš jo valią turi būti laikomas privataus gyvenimo gerbimo ribojimu, todėl gali būti grindžiamas tik įstatymuose nustatytais pagrindais bei tvarka.

2.6. Sprendimas Nr. V-2621, kuriuo įpareigojama mokinius, ugdomus pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas ir kitus vyresnius nei 6 metų asmenis švietimo įstaigoje uždaroje patalpose dėvėti kaukes, prilygsta privataus gyvenimo, apimančio fizinę ir psichologinę asmens neliečiamybę, gerbimo, laiduojamo Konvencijos 8 straipsnio 1 dalies, ribojimui, priimtas neturint jokių įstatyminių įgaliojimų. Šio sprendimo 1.1 punktas, 1.2 punktas, kuriais mokiniai, ugdomi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, ir kiti vyresni nei 6 metų asmenys švietimo įstaigoje uždaroje patalpose įpareigojami dėvėti medicininės veido kaukes arba respiratorius, galimai prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui ir neteisėtai riboja konstitucinę asmens teisę į fizinę asmens neliečiamybę ir asmens teises į privatų gyvenimą.

2.7. Priimdamas sprendimą, operacijų vadovas neįvertino ir fizinės ar psichologinės žalos rizikos, kurią kelia ilgalaikis kaukių dėvėjimas vaikams ugdymo įstaigoje. Operacijų vadovas taip pat neįvertino, kokią žalą gali sukelti privalomas kaukės dėvėjimas vaikams, kurie dėl kitų sveikatos sutrikimų (kurių neapima neįgalumas) ar būklių gali sukelti privalomas kaukės dėvėjimas. Jokios išimtinės aplinkybės, ar tai būtų karo padėtis ar karo, vidaus politinio nestabilumo grėsmė, ar kokia kita nepaprastoji padėtis, negali būti naudojamos tokiam vaikų kankinimui pateisinti.

2.8. Priemonės, kuriomis ribojamos žmogaus teisės, turi būti proporcingos siekiamam tikslui, o tai reiškia, kad jos turi būti teisėtos, numatytos įstatyme, taikomos tik atlikus išsamią analizę ir išvadas, taip pat analizę, kad kitomis, švelnesnėmis priemonėmis nebūtų pasiekta tikslo. Jos turi būti nuolat peržiūrimos, kad netruktų ilgiau nei būtina. Vaikams ir paaugliams sunkiai susirgti ar net mirti užsikrėtus koronavirusu yra minimali tikimybė (per beveik dvejus metus Lietuvoje nuo šios ligos nemirė nei vienas vaikas) ir iki 2021 m. gruodžio 1 d. (ginčijamo sprendimo nuostatų įsigaliojimo) pradinį klasių mokiniams kaukių dėvėti nereikėjo. Be to, kitose valstybėse tokios priemonės nebuvo ir nėra privalomai taikomos, ir jų rodikliai geresni nei Lietuvoje.

2.9. Operacijų vadovas veikė kaip viešojo administravimo subjektas, todėl, vadovaujantis įstatymo viršenybės, nepiktnaudžiavimo valdžia principais, jam viešojo administravimo funkcijos galėjo būti perduotos tik pagal įstatymą. Šiuo atveju nėra duomenų, kad jam funkcijos buvo deleguotos. Be teisinio pagrindo valstybės operacijų vadovas priėmė sprendimą, kuris buvo teisiškai ir moksliskai nepagrįstas bei neproporcingas, todėl operacijų vadovas veikė *ultra vires*, pažeisdamas įstatymo viršenybės, teisėtumo, konstitucinius teisinės valstybės bei atsakingo valdymo principus.

II.

3. Atsakovai Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovas atsiliepimuose prašo pareiškėjų pareiškimą atmesti kaip nepagrįstą, ir pareiškimu skundžiamą norminį teisinį reglamentavimą pripažinti teisėtu.

4. Atsakovai nurodo šiuos argumentus:

4.1. Tiriamas sprendimas buvo priimtas atsižvelgiant į COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) sparčiai plintančią COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) Delta atmainą, registruojamus šios ligos protrūkius ugdymo įstaigose, į tai, kad Delta atmaina vaikų amžiaus grupėse plinta aktyviau nei ankstesnės atmainos, o susirgus vaikams, protrūkiškai gali neišvengiamai išplisti ne tik ugdymo įstaigose, bet ir kitose vietose, kuriose gali lankytis vaikai, ir ypatingai atsižvelgiant į tai, kad mokyklų uždarymas, Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro rizikos vertinimo duomenimis, galėtų būti taikomas tik kaip kraštutinė priemonė, nes turi didelį neigiamą

poveikį tiek vaikų sveikatai, tiek ugdymui bei siekiant žiemos sezono metu šalies gydymo įstaigose išlaikyti galimybę pagal poreikį teikti ir kitas asmens sveikatos priežiūros paslaugas, ne tik susijusias su COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) gydymu.

4.2. Šios ugdymo įstaigose taikomos COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) prevencijos priemonės buvo nustatytos, atsižvelgiant į kompetentingų tarptautinių organizacijų (Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – ir PSO), Europos ligų kontrolės ir prevencijos centro, Jungtinių Tautų vaikų fondo, Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro) rekomendacijas. PSO, Jungtinių Tautų Vaikų fondas, Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacija, kitos organizacijos pabrėžia kontaktinio mokinių ugdymo svarbą, tačiau tam, kad būtų užtikrintas saugus ugdymas švietimo įstaigose, turi būti įgyvendinamos COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo riziką mažinančios priemonės. Mokinių srautų valdymas ir kontaktų ribojimas, kaukių dėvėjimas, higienos reikalavimų laikymasis, vėdinimo užtikrinimas yra pagrindinės COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) valdymui mokyklose taikomos ir PSO, Europos ligų profilaktikos ir kontrolės centro rekomenduojamos priemonės. Veiksmingiausi rezultatai pasiekiami, kai visos šios COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo riziką mažinančios prevencijos priemonės yra įgyvendinamos kompleksiskai. Atlikti moksliniai tyrimai ir modeliavimai rodo, kad privalomas kaukių dėvėjimas, kartu su kitomis nefarmacinėmis priemonėmis, padeda kontroliuoti ir ženkliai stabdyti COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimą.

4.3. Remiantis Jungtinių Amerikos Valstijų Ligų kontrolės centro (CDC) informacija, tyrimai, kuriuose dalyvavo pradinių klasių vaikai, neparodė jokio neigiamo kaukių poveikio širdžiai ir kraujagyslėms ar plaučiams. Po 60 minučių stebėjimo jaunesniems nei 2 metų vaikams, kurie dėvėjo kaukes įprasto žaidimo metu, nepastebėta deguonies prisotinimo ar kvėpavimo sutrikimo. Perspektyvus kohortinio tyrimo, kuriame dalyvavo 10-17 metų vaikai, kurie dėvėjo kaukes 6-7 valandas per dieną, kai kurie vaikai nurodė šalutinius poveikius, tokius kaip odos dirginimas, galvos skausmas ar pasunkėjęs kvėpavimas fizinio lavinimo metu. Galimas kaukių poveikis kalbai ir emociškai vaiko raidai buvo ištirtas keliuose tyrimuose. Tyrimas nustatė, kad kaukių dėvėjimas netrukdo numanyti emocijų, 2 metų vaikai sugebėjo atpažinti pažįstamus ir autoriai padarė išvadą, kad kaukės, derinamos su kitais kontekstiniais ženklais, greičiausiai nesukels rimtų vaikų socialinės sąveikos sutrikimų. Šie rezultatai rodo, kad net vaikai, turintys autizmo spektro sutrikimų, kuriems gali būti sunku dėvėti kaukę, gali tai padaryti efektyviai taikant tikslines intervencijas.

4.4. COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) perdavimas vyksta per kvėpavimo takų sekreto lašelius, kurie susidaro ir išskiriami žmogui kvėpuojant, čiaudint, kosint ir kt., taip pat tiesioginio kontakto metu. Taip pat yra duomenų, rodančių, kad infekcija labiausiai plinta uždaroje patalpoje, kur yra daug žmonių, pvz., darbovietėse, mokyklose, bažnyčiose, restoranuose, prekybos centruose, kruiziniuose laivuose ir transporto priemonėse, renginiuose uždaroje patalpoje (naktiniuose klubuose, vakarėliuose ir pan.). Taip pat duomenys rodo, kad laikas, praleistas uždaroje erdvėje, ir atstumas yra svarbūs veiksniai plisti virusui.

4.5. Pasak atsakovų, Lietuvos Respublikos Seimo narių ginčijamas Sprendimas V-2621 ne tik neriboja, bet apskritai nereglamentuoja asmens, asmens privataus ir šeimyninio gyvenimo klausimų, o nustato viešai švietimo įstaigose vykdomo viešųjų paslaugų organizavimo sąlygas, t. y. pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo organizavimo būtinąsias sąlygas, taikomas ekstremaliosios situacijos, paskelbtos dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos), laikotarpiu, todėl pareiškimas šioje dalyje atmestinas kaip nepagrįstas. Tiriamos nuostatos yra suderinamos su Konstitucija, be kita ko, jos 28 straipsnio nuostatomis ir jų aiškinimu konstitucinėje jurisprudencijoje.

4.6. Nuo pandemijos pradžios Lietuvoje stebėtos kelios COVID-19 ligos (koronaviruso infekcija) sergamumo bangos. Paskutiniosios bangos metu sergamumas pradėjo kilti rugpjūčio mėn. Atliekant detalesnę analizę buvo nustatyta, kad, prasidėjus mokslo metams, nuo rugsėjo vidurio buvo stebimas COVID-19 infekcijos atvejų skaičiaus augimas būtent ugdymo įstaigose. Iki pirmosios lapkričio savaitės procentinė atvejų dalis ugdymo įstaigose sudarė beveik 15 proc. visų tą savaitę registruojamų atvejų Lietuvoje. 2021 m. spalio-lapkričio mėnesiais atvejų struktūroje vyravo protrūkiausiai ugdymo įstaigose. Daugiausiai naujai identifikuotų protrūkių ugdymo įstaigose

registruota spalio mėnesį, trečiąją spalio savaitę šis skaičius buvo didžiausias ir siekė 411, tai sudarė 75 proc. nuo visų tą savaitę naujai identifikuotų protrūkių Lietuvoje, ir, kaip matyti, po trumpo sumažėjimo lapkričio mėnesį pradėjo nuosekliai augti. Iš protrūkių skaičiaus ugdymo įstaigose galima pastebėti, jog išliekanti vyraujanti Delta atmaina vaikų amžiaus grupėse plinta aktyviau nei ankstesnės atmainos, tad, susirgus vaikams, protrūkiai gali išplisti ne tik ugdymo įstaigose, bet ir kitose vietose, kuriose gali lankytis vaikai.

4.7. Įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs ne tik Vyriausybei suteiktus įgaliojimus užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės valdymo srityje, bet ir visų juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas šioje srityje. Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 37 straipsnio 2 dalies 1 punkte reglamentuojama, kad juridiniai ir fiziniai asmenys privalo pagal savo kompetenciją vykdyti užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės priemones. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo (toliau – ir Civilinės saugos įstatymas) 28 straipsnio 4 dalyje nurodyti gelbėjimo darbų vadovo ar operacijų vadovo sprendimai, kuriuos, kilus dėl įvykio, ekstremaliojo įvykio ar ekstremaliosios situacijos pavojui gyventojų sveikatai, gyvybei, turtui ar aplinkai įstatymų leidėjo valia tiesiogiai įgaliotas ir gali priimti teisės aktų nustatyta tvarka paskirtas pareigūnas – gelbėjimo darbų vadovas ar operacijų vadovas, o šių sprendimų įgyvendinimą tokiais atvejais organizuoja atitinkama civilinės saugos sistemos subjektui ar pajėgoms priklausanti institucija, kuriai atstovauja gelbėjimo darbų vadovas arba operacijų vadovas, arba jei sušauktas, – atitinkamas operacijų centras. Civilinės saugos įstatymo 27 straipsnio 2 punkte reglamentuojama, kad, esant valstybės lygio ekstremaliai situacijai, valstybės operacijų vadovo funkcijas gali vykdyti tik Vyriausybės paskirtas Vyriausybės narys, todėl Civilinės saugos įstatymo 28 straipsnio 4 dalyje nėra įtvirtintas baigtinis sąrašas veiklų ir sprendimų, kuriuos kompetentingas ir įgaliotas atlikti konkrečiai Vyriausybės paskirtas valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovas.

4.8. Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymų leidėjas yra suteikęs išimtinės teises civilinės saugos valdymo srityje, siekiant užtikrinti ekstremaliosios situacijos likvidavimą. Vadovaujantis Civilinės saugos įstatymo 9 straipsniu, 15 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos įstatymais (Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 8 straipsniu, 9 straipsnio 11, 19 punktais, 21 straipsnio 2 dalies 1 punktu ir 26 straipsnio 1 dalies 2 punktu) 2020 m. vasario 26 d. priėmė nutarimą Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ (toliau – ir Nutarimas dėl ekstremaliosios situacijos paskelbimo). Šiuo nutarimu buvo paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija visoje šalyje dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo grėsmės bei nustatytos ūkinės veiklos ir viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimo priemonės, siekiant apsaugoti gyventojus ir aplinką nuo COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos).

4.9. Vadovaujantis Valstybiniu ekstremaliųjų situacijų valdymo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 1503 „Dėl Valstybinio ekstremaliųjų situacijų valdymo plano patvirtinimo“, 20 punktu, valstybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas atsako už valstybės lygio ekstremaliosios situacijos likvidavimą ir jos padarinių šalinimo organizavimą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ 3.2.1.1 papunkčiu (redakcija, galiojanti nuo 2021 m. rugsėjo 1 d.) nustatytos valstybės lygio ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir pasekmių šalinimo priemonės, o tiksliau – viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimo priemonės švietimo veiklos organizavimo srityje, numatant, kad ikimokyklinis, priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis, vidurinis ugdymas, pirminis profesinis mokymas bei švietimo pagalba vykdomi užtikrinant valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo nustatytas asmenų srautų valdymo, saugaus atstumo laikymosi sąlygas, kitus visuomenės sveikatos saugos, higienos <...> ir kitus susijusius reikalavimus. Sprendimas V-2621 priimtas suteiktų įgaliojimų ribose, jų neperžengiant ir atsižvelgiant išskirtinai į epidemiologinę situaciją Lietuvoje dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) bei siekiant pagrindinio tikslo – riboti SARS-CoV-2 viruso plitimą visuomenėje: imtis priemonių užkirsti kelią viruso plitimo protrūkiams šalies ugdymo įstaigose ir

tuo pačiu užtikrinti nenutrūkstamą sveikatos priežiūros įstaigų veiklą, apsaugoti šalies gyventojus nuo viruso sukeliamų sunkių pasekmių.

4.10. Dėl Sprendimo V-2621 atitikties Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punkte įtvirtintam geriausių vaiko interesų prioriteto ir 4 straipsnio 7 punkte įtvirtintam vaiko sveiko vystymosi užtikrinimo principams pareiškime apsiribojama teiginiais, kad Sprendimas V-2621 prieštarauja šiems principams, tačiau nėra pateikiami teisiniai argumentai, kuriais remiantis galima būtų suabejoti priimto Sprendimo V-2621 nuostatų teisėtumu šiuo aspektu. Atsižvelgiant į gautus faktinius duomenis dėl ligos protrūkių ugdymo įstaigose 2021 m. IV ketvirtį, ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo įvesti papildomi visuomenės saugos reikalavimai ugdymo proceso organizavimui – švietimo įstaigoje uždaroje patalpose ugdymo procesą organizuoti, įpareigojant vyresnius nei 6 metų asmenis dėvėti medicinines veido kaukes arba respiratorius su neišvengiamomis išimtimis subjektams (vaikų sveikatos būklė, neleidžianti dėvėti kaukės) ir veiklos (sporto veikos), kai šis reikalavimas netaikomas.

4.11. Vadovaujantis Civilinės saugos įstatymo nuostatomis, paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją, gyventojų, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų atžvilgiu nustatytas priemonės Vyriausybė turi nedelsdama atšaukti, kai išnyksta priežastys, dėl kurių jos buvo nustatytos (30¹ straipsnio 3 dalis). Šiomis nuostatomis užtikrinta, kad valstybės lygio ekstremaliosios situacijos metu taikomi apribojimai nebūtų taikomi neribotą laiką ir būtų periodiškai peržiūrimi bei tęsiami tik esant pagrįstoms aplinkybėms, t. y. priklausau nuo pačio užkrečiamosios ligos sukėlėjo savybių bei gebėjimo mutuoti, sukelti naujas pandemijos bangas. Įgaliotos valdžios institucijos nuolat stebi epidemiologinę situaciją ir atitinkamai koreguoja ją atitinkančias priemones. Vyriausybė, atsižvelgdama į sparčiai plintančią COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) Delta atmainą, į tai, kad Delta atmaina vaikų amžiaus grupėse plinta aktyviau nei ankstesnės atmainos, o susirgus vaikams protrūkiškai gali išplisti ne tik ugdymo įstaigose, bet ir kitose vietose, kuriose gali lankytis vaikai, 2021 m. lapkričio 17 d. nutarimu Nr. 943 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ pakeitimo“ pakoregavo kriterijus, taikomus asmenims, siekiantiems pasinaudoti kontaktiniu būdu teikiamomis paslaugomis, nepatenkančiomis į Nutarimo 31 punkte nurodytas išimtis. Nuo 2021 m. gruodžio 28 d. numatoma, kad šiomis paslaugomis gali naudotis asmenys iki 12 metų arba asmenys, kurie yra pasiskiepiję viena iš šių COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) vakcinų; persirgę COVID-19 liga (koronaviruso infekcija); turi neigiamą ne anksčiau nei prieš 72 valandas (skaičiuojant nuo ėminio paėmimo momento) atlikto SARS-CoV-2 PGR tyrimo rezultata, taip pat pirmiau paminėtomis paslaugomis galės naudotis vaikai nuo 12 iki 16 metų, kuriems ne anksčiau kaip prieš 7 dienas (skaičiuojant nuo ėminio paėmimo momento) atliktas SARS-CoV-2 PGR tyrimas arba nosies landų tepinėlių ėminių kaupinių tyrimas SARS-CoV-2 PGR metodu ugdymo įstaigoje ir nustatytas neigiamas rezultatas.

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

III.

5. Nagrinėjamoje byloje pareiškėjai prašo ištirti norminio administracinio akto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo 2021 m. lapkričio 18 d. sprendimo Nr. V-2621 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo 2021 m. birželio 30 d. sprendimo Nr. V-1552 „Dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo organizavimo būtinų sąlygų pakeitimo“ 1.1 ir 1.2 punktų ta apimtimi, kuria nebenumatoma, jog kaukių leidžiama nedėvėti vaikams, ugdomiems pagal pradinio ugdymo programą, jiems esant ugdymo įstaigoje, atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnio 1 daliai, 22 straipsnio 1 daliai bei konstituciniam teisinės valstybės principui, suponuojančiam teisės aktų hierarchiją,

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 4 punkte įtvirtintam įstatymo viršenybės bei 3 straipsnio 8 punkte įtvirtintam nepiktnaudžiavimo valdžia principams, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punkte įtvirtintam geriausių vaiko interesų prioriteto ir 4 straipsnio 7 punkte įtvirtintam vaiko sveiko vystymosi užtikrinimo principams.

6. Tiriamuose Sprendimo V-2621 papunkčiuose nustatyta, kad operacijų vadovas pakeičia savo 2021 m. birželio 30 d. sprendimo Nr. V-1552 „Dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo organizavimo būtinų sąlygų“ 1.1 papunktį ir jį išdėsto taip: „1.1. Kad mokiniai, ugdomi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, ir kiti vyresni nei 6 metų asmenys švietimo įstaigoje uždaroje patalpose dėvėtų medicininės veido kaukes arba respiratorius, kurie priglunda prie veido ir visiškai dengia nosį ir burną (toliau – kaukės). Kaukių leidžiama nedėvėti asmenims sportuojant, veiklą, kurių negalima atlikti būnant su kauke, vykdymo metu, taip pat neįgalumą turintiems asmenims, kurie dėl savo sveikatos būklės kaukių dėvėti negali ar jų dėvėjimas gali pakenkti asmens sveikatos būklei (šiems asmenims rekomenduojama nešioti veido skydelį). Jei darbuotojas negali dėvėti kaukės dėl vykdomos veiklos pobūdžio (pvz. darbas su klausos negalia turinčiais asmenimis), gali būti naudojamos kitos riziką mažinančios priemonės (pvz., veido skydeliai).“; pakeičia 3 punktą ir jį išdėsto taip: „3. Įpareigoti mokinius, ugdomus pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, ir kitus vyresnius nei 6 metų asmenis švietimo įstaigoje uždaroje patalpose dėvėti kaukes. Kaukių leidžiama nedėvėti asmenims sportuojant, veiklą, kurių negalima atlikti būnant su kauke, vykdymo metu, taip pat neįgalumą turintiems asmenims, kurie dėl savo sveikatos būklės kaukių dėvėti negali ar jų dėvėjimas gali pakenkti asmens sveikatos būklei (šiems asmenims rekomenduojama nešioti veido skydelį).“

7. Sprendime V-2621 nurodyta, kad operacijų vadovas jį priėmė „vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 15 straipsnio 2 dalies 1 ir 4 punktais, Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 37 straipsnio 2 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ 3.2.1.1 papunkčiu, Valstybiniu ekstremaliųjų situacijų valdymo planu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 1503 „Dėl Valstybinio ekstremaliųjų situacijų valdymo plano patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. gruodžio 16 d. nutarimu Nr. 1419 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo paskyrimo“ bei siekdamas užtikrinti COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo prevenciją“.

IV.

8. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 110 straipsnyje numatyta, kad teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai. Tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą (toliau – ir Konstitucinis Teismas) prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją.

9. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 4 straipsnyje taip pat įtvirtinta, kad teismas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai. Jeigu yra pagrindas manyti, kad įstatymas ar kitas teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teismas sustabdo bylos nagrinėjimą ir, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo kompetenciją, kreipiasi į jį su prašymu spręsti, ar tas įstatymas ar kitas teisės aktas atitinka Konstituciją. Gavęs Konstitucinio Teismo nutarimą, teismas atnaujiną bylos nagrinėjimą. Minėtos taisyklės taikomos ir tais atvejais, kai teismas suabejoja, ar Lietuvos Respublikos Prezidento aktas arba Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – ir Vyriausybė) aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, neprieštarauja įstatymams ar Konstitucijai.

10. Vadovaujantis šiomis nuostatomis vertinant tiriamo norminio administracinio akto teisėtumą, be kita ko, pirmiausiai turi būti patikrinama, ar nėra pagrindo manyti, kad byloje taikytini aukštesnės galios teisės aktai neprieštarauja Konstitucijai ar įstatymams.

11. Nagrinėjamoje byloje yra pagrindo abejoti, ar Konstitucijai ir įstatymams neprieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ (nauja redakcija nuo 2021 07 01 (TAR, 2021, Nr. 2021-14469)) (toliau – ir Vyriausybės nutarimas) 3.2.1.1 papunktis.

12. Operacijų vadovo 2021 m. birželio 30 d. sprendime Nr. V-1552, kuris buvo keičiamas nagrinėjamoje byloje tiriamu Sprendimu V-2621, nustatyta, kad operacijų vadovas šį sprendimą priėmė, be kita ko, vadovaudamasis Vyriausybės nutarimo 3.2.1.1 papunkčiu.

13. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ (nauja redakcija nuo 2021 07 01 (TAR, 2021, Nr. 2021-14469)) nutarė: „<...> 3. Nustatyti šias valstybės lygio ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir pasekmių šalinimo priemones: <...> 3.2. viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimo priemones: 3.2.1. (2021 08 11 nutarimo Nr. 651 papunkčio redakcija (nuo 2021 09 01) (TAR, 2021, Nr. 2021-17455) švietimo veiklos organizavimo srityje: 3.2.1.1. ikimokyklinis, priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis, vidurinis ugdymas, pirminis profesinis mokymas bei švietimo pagalba vykdomi užtikrinant valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo nustatytas asmenų srautų valdymo, saugaus atstumo laikymosi sąlygas, kitus visuomenės sveikatos saugos, higienos, asmenų aprūpinimo būtinosiomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis ir kitus susijusius reikalavimus; <...>.“

14. COVID-19 ligos paplitimas šiuo metu yra visuomenės sveikatai kelianti grėsmę aplinkybė, tai yra visuotinai žinomas faktas, kuris neprivalo būti įrodinėjamas vadovaujantis Administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 1 dalimi, kurioje numatyta, kad aplinkybių, teismo pripažintų visiems žinomomis, įrodinėti nereikia. Taip pat, kaip galima matyti iš šalių pateiktų duomenų, viena iš priemonių stabdant COVID-19 ligos plitimą yra laikomas medicininių kaukių arba respiratorių dėvėjimas, kas patvirtina, jog Vyriausybė turėjo ketinimą aptariamo nutarimo 3.2.1.1 papunkčiu pavesti operacijų vadovui, jeigu tam yra poreikis, nustatyti pareigą ugdymo įstaigose dėvėti medicinines kaukes arba respiratorius. Norminėje byloje tiriamu Sprendimu V-2621 yra nustatyta pareiga dėvėti kaukes ugdymo įstaigose vaikams, ugdomiems pagal pradinio ugdymo programą. Tai yra reikalavimas, susijęs su visuomenės sveikatos sauga ir higiena, todėl galima daryti išvadą, kad Sprendimu V-2621 operacijų vadovas įgyvendino Vyriausybės nutarimo 3.2.1.1 papunktyje jam suteiktus įgaliojimus. Kadangi Sprendimas V-2621 priimtas įgyvendinant Vyriausybės nutarimą, Konstituciniam Teismui pripažinus, kad Vyriausybės nutarimas prieštarauja Konstitucijai, tai gali būti pagrindas pripažinti ir tiriamo norminio administracinio akto neteisėtumą.

15. Išplėstinei teisėjų kolegijai kyla abejonė, ar Vyriausybės nutarimo 3.2.1.1 papunktyje nustatytas teisinis reguliavimas neprieštarauja, be kita ko, konstituciniam teisinės valstybės principui, suponuojančiam *inter alia* reikalavimą žmogaus teisių ribojimus įtvirtinti įstatymu ir Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 8 straipsniui.

V.

16. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, jog iš konstitucinio teisinės valstybės principo, kitų konstitucinių imperatyvų kyla reikalavimas įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams paisyti iš Konstitucijos kylančios teisės aktų hierarchijos. Šis reikalavimas *inter alia* (be kita ko) reiškia, kad draudžiama žemesnės galios teisės aktais reguliuoti tuos visuomeninius santykius, kurie gali būti reguliuojami tik aukštesnės galios teisės aktais, taip pat kad žemesnės galios teisės aktuose draudžiama nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruotų su nustatytuoju aukštesnės galios teisės aktuose (Konstitucinio Teismo 2004 m. rugsėjo 15 d., 2005 m. sausio 19 d., 2005 m. rugsėjo 20 d. ir kt. nutarimai).

17. Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja teisės aktų hierarchiją, *inter alia* (be kita ko), tai, kad poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams, konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai, poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d., 2010 m. kovo 9 d., 2015 m. spalio 29 d. nutarimai); poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo normų taikymo aktas (Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 4 d., 2013 m. vasario 20 d., 2015 m. spalio 29 d. nutarimai); poįstatyminiu teisės aktu yra realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis; kitaip būtų pažeista Konstitucijoje įtvirtinta įstatymų viršenybė poįstatyminių aktų atžvilgiu (Konstitucinio Teismo 1998 m. gegužės 6 d., 2002 m. rugpjūčio 21 d., 2011 m. rugsėjo 2 d., 2018 m. balandžio 27 d. nutarimai). Įstatymai nustato bendro pobūdžio taisykles, o poįstatyminiuose teisės aktuose jos gali būti detalizuojamos, gali būti reglamentuojama jų įgyvendinimo tvarka (Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d., 1996 m. gruodžio 19 d., 2004 m. kovo 5 d., 2014 m. gegužės 9 d. nutarimai).

18. Konstitucinis Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad riboti asmens teisės ir laisvės galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2008 m. kovo 15 d., 2017 m. gegužės 30 d. nutarimai). Su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu, jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusių teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu, tačiau tada, kai Konstitucija nereikalauja, kad tam tikri su žmogaus teisėmis, jų įgyvendinimu susiję santykiai būtų reguliuojami įstatymais, juos galima reguliuoti ir poįstatyminiais teisės aktais (*inter alia* žmogaus teisių įgyvendinimo procesinius (procedūrinius) santykius ir pan.). Antai kai kada poreikį įstatymų nustatytą teisinį reguliavimą detalizuoti ir sukonkretinti poįstatyminiuose teisės aktuose gali lemti būtinumas teisėkūroje remtis specialiomis žiniomis ar specialia (profesine) kompetencija (Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutarimas). Tačiau (tai savo aktuose taip pat ne kartą yra pabrėžęs Konstitucinis Teismas) jokiais aplinkybėmis poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti asmens teisės atsiradimo sąlygų, riboti teisės apimties; poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti ir tokio su žmogaus teisėmis, jų įgyvendinimu susijusių santykių teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytu įstatyme (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 5 d. nutarimas).

19. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnyje numatyta, kad žmogaus asmuo neliečiamas. Konstitucijos 22 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas. Pagal šio straipsnio 4 dalį įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą.

20. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad „pagal Konstituciją privatus žmogaus gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeimyninė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais asmenimis, individo pažiūros, įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė bei psichinė būklė, sveikata, garbė, orumas ir kt. Konstitucijos 22 straipsnio normose įtvirtintas žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumas suponuoja asmens teisę į privatumą. Žmogaus teisė į privatumą apima asmeninio, šeimos ir namų gyvenimo, garbės ir reputacijos neliečiamumą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt.“ (Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d., 2000 m. gegužės 8 d., 2002 m. rugsėjo 19 d., 2002 m. spalio 23 d. nutarimai).

21. Nagrinėjamoje byloje yra pagrindo manyti, kad Sprendime V-2621 nustačius asmens pareigą dėvėti veidą dengiančią kaukę yra išterpiama į teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą, jo gerbimą, kurį gina Konstitucijos 22 straipsnis. Vadovaujantis Konstitucinio Teismo jurisprudencija galima daryti išvadą, kad teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą suponuoja ir laisvę spręsti dėl veidą dengiančios kaukės dėvėjimo, kadangi ši teisė, be kita ko, gina ir asmens fizinę neliečiamybę.

22. Vertinant tiriamo teisinio reguliavimo atitiktį žmogaus teisių ir laisvių ribojimo sąlygoms, išplėstinei teisėjų kolegijai kyla abejonių, ar nėra pažeistas reikalavimas žmogaus teisių ir laisvių ribojimus nustatyti įstatyme. Pareiga ugdymo įstaigoje dėvėti medicinines veido kaukes

arba respiratorius nėra nustatyta Seimo priimtame įstatyme, operacijų vadovui yra pavesta reguliuoti šį klausimą Vyriausybės nutarimo 3.2.1.1 papunkčiu. Šiuo nutarimu Vyriausybė įgaliojo operacijų vadovą nustatyti valstybės lygio ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir pasekmių šalinimo priemones – viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimo priemones – švietimo veiklos organizavimo srityje – be kita ko, visuomenės sveikatos saugos, higienos reikalavimus. Operacijų vadovas, vykdydamas Vyriausybės nutarimą, priėmė Sprendimą V-2621, kuriame, be kita ko, nustatė reikalavimą – įpareigoti bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ugdymo programą (toliau – švietimo įstaiga), vadovus organizuoti švietimo įstaigų darbą laikantis reikalavimo – kad mokiniai, ugdomi pagal pradinio ugdymo programas, ir kiti vyresni nei 6 metų asmenys švietimo įstaigoje uždaroje patalpose dėvėtų medicininės veido kaukes arba respiratorius, kurie priglunda prie veido ir visiškai dengia nosį ir burną, išskyrus Sprendimo V-2621 1.1 punkte nustatytas išimtis. Taigi šiuo nutarimu Vyriausybė įgaliojo operacijų vadovą nustatyti pareigą ugdymo įstaigose dėvėti veido kaukes arba respiratorius – pavedė nustatyti žmogaus teisių suvaržymą, todėl yra pagrindo abejoti, ar Vyriausybės nutarimo 3.2.1.1 papunktis neprieštarauja iš Konstitucijos kylančiam draudimui žmogaus teisių ribojimus nustatyti žemesniu negu įstatymo lygmens teisės aktu ir Konstitucijos 22 straipsnio 1 ir 4 dalims.

23. Taip pat pažymėtina, kad Civilinės saugos įstatyme (nauja redakcija nuo 2010 01 01 (Žin., 2009, Nr. 159-7207)) nėra detalizuoti pagrindai, iš kurių kyla Vyriausybės įgaliojimai pavesti ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovui, o ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovui – patvirtinti teisės į privataus asmens neliečiamumą ribojimus ugdymo įstaigose. Vyriausybės nutarimo 3.2.1.1 papunktyje įtvirtintas žmogaus teisių ribojimas yra nustatytas kaip valstybės lygio ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir pasekmių šalinimo priemonė. Civilinės saugos įstatymo 8 straipsnyje (2020 04 28 įstatymo Nr. XIII-2864 straipsnio redakcija (nuo 2020 05 01) (TAR, 2020, Nr. 2020-09205)) yra išdėstyti įstatymo leidžiami asmens teisių ir laisvių apribojimai užtikrinant civilinę saugą – pagal šį straipsnį „Vykdamas gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinus darbus, likviduojant įvykį, ekstremalųjį įvykį, ekstremaliąją situaciją ir šalinant jų padarinius, šio ir kitų įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka gali būti laikinai apribotos asmens judėjimo laisvė, nuosavybės ir būsto neliečiamumo teisės, o susidarius valstybės lygio ekstremaliajai situacijai, – ir ūkinės veiklos laisvė, viešųjų ir administracinių paslaugų teikimas“. Šiame straipsnyje ir kitose Civilinės saugos įstatymo nuostatose nėra nurodyta, kad susidarius ekstremaliajai situacijai galėtų būti ribojama asmenų teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą. Todėl yra pagrindo abejoti, ar Vyriausybės nutarimo 3.2.1.1 papunktis neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, pagal kurį teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydamis savo įgaliojimų bei Civilinės saugos įstatymo 8 straipsniui.

24. Minėta, kad Vyriausybė įgaliojo operacijų vadovą nustatyti valstybės lygio ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir pasekmių šalinimo priemones – viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimo priemones, kaip tai yra įtvirtinta Civilinės saugos įstatymo 8 straipsnyje. Šiais Civilinės saugos įstatymo reikalavimais, įtvirtintais ir Vyriausybės nutarime, yra grindžiamas Vyriausybės nutarimo įgaliojimas operacijų vadovui nustatyti, be kita ko/taip pat ir, visuomenės sveikatos saugos, higienos reikalavimus. Visuomenės sveikatos saugos, higienos reikalavimų konkrečių reikalavimų nustatymas Sprendimo V-2621 1.1 punkte (reikalavimas dėvėti medicininės kaukes arba respiratorius pradinio ugdymo vykdymui) yra susijęs su asmenų teise į privatą gyvenimą ir jos ribojimu, kurio nustatymas negali būti grindžiamas Civilinės saugos įstatymo 8 straipsniu nei kitomis šio įstatymo normomis.

25. Todėl yra pagrindo abejoti, ar Vyriausybės nutarimo 3.2.1.1 papunktis tiek, kiek juo pavesta valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovui nustatyti šias valstybės lygio ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir pasekmių šalinimo priemones – viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimo priemones – švietimo veiklos organizavimo srityje – visuomenės sveikatos saugos, higienos reikalavimus (būtent valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo nustatytas reikalavimas – įpareigoti bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ugdymo programą (toliau – švietimo įstaiga), vadovus organizuoti švietimo įstaigų darbą laikantis reikalavimo – kad mokiniai, ugdomi pagal pradinio ugdymo programas, ir kiti vyresni nei 6 metų

asmenys švietimo įstaigoje uždaroje patalpose dėvėtų medicinines veido kaukes arba respiratorius, kurie priglunda prie veido ir visiškai dengia nosį ir burną, išskyrus Sprendimo V-2621 1.1 punkte nustatytas išimtis), nenustato asmenų privataus gyvenimo ribojimo ir neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, Konstitucijos 22 straipsnio 1, 4 dalims ir Civilinės saugos įstatymo 8 straipsniui.

26. Pažymėtina, kad, kaip buvo minėta, Sprendimas V-2621 buvo priimtas įgyvendinant Vyriausybės nutarimą ir Konstituciniam Teismui pripažinus, kad Vyriausybės nutarimas prieštarauja Konstitucijai, tai gali būti pagrindas pripažinti ir tiriamo norminio administracinio akto neteisėtumą. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, Vyriausybė turėjo ketinimą aptariamo nutarimo 3.2.1.1 papunkčiu pavesti operacijų vadovui, jeigu tam yra poreikis, nustatyti pareigą ugdymo įstaigose dėvėti medicinines kaukes arba respiratorius. Vadinasi, aptarti galimi nusižengimai konstituciniams reikalavimams kyla ne iš Sprendimo V-2621, bet iš Vyriausybės nutarimo 3.2.1.1 papunkčio ir jie negali būti ištaisyti vien tiriant Sprendimo V-2621 atitiktį aukštesnės galios teisės aktams.

27. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, yra pagrindas bylos nagrinėjimą atnaujinti ir kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Vyriausybės aktas, kuris turėtų būti taikomas nagrinėjamoje norminėje byloje neprieštarauja įstatymams ar Konstitucijai.

Išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 4 straipsnio 2 dalimi, 100 straipsnio 1 dalies 4 punktu,

n u t a r i a:

Atnaujinti bylos nagrinėjimą iš esmės.

Kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ (nauja redakcija nuo 2021 07 01 (TAR, 2021, Nr. 2021-14469)) 3.2.1.1 papunktis tiek, kiek juo pavesta valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovui nustatyti šias valstybės lygio ekstremaliosios situacijos likvidavimo ir pasekmių šalinimo priemonės – viešųjų ir administracinių paslaugų teikimo apribojimo priemonės – švietimo veiklos organizavimo srityje – visuomenės sveikatos saugos, higienos reikalavimus (bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ugdymo programą vadovų įpareigojimą organizuoti švietimo įstaigų darbą laikantis reikalavimo – kad mokiniai, ugdomi pagal pradinio ugdymo programas, švietimo įstaigoje uždaroje patalpose dėvėtų medicinines veido kaukes arba respiratorius, kurie priglunda prie veido ir visiškai dengia nosį ir burną), neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnio 1, 4 dalims ir Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo (nauja redakcija nuo 2010 01 01 (Žin., 2009, Nr. 159-7207)) 8 straipsniui (2020 04 28 įstatymo Nr. XIII-2864 straipsnio redakcija (nuo 2020 05 01) (TAR, 2020, Nr. 2020-09205)).

Bylos nagrinėjimą sustabdyti iki Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas išnagrinės pateiktą prašymą.

Nutartis neskundžiama.

Teisėjai

Arūnas Dirvonas

Ramūnas Gadliauskas

Veslava Ruskan

Vaida Urmonaitė-Maculevičienė

Milda Vainienė